

УДК: 054:001.102 (575.2) (04)

Максимова С.К., филология илимдеринин кандидаты
1924-ЖЫЛЫ “ЭРКИН ТОО” ГЕЗИТИНИН БИРИНЧИ САНЫ КАНТИП ЧЫККАН?

Максимова С.К., кандидат филологических наук
В 1924 ГОДУ КАК ВЫШЛА ПЕРВЫЙ НОМЕР ГАЗЕТЫ “ЭРКИН ТОО”?

S.Maksimova, candidate of philological sciences
IN 1924 HOW WAS THE FIRST ISSUE OF THE “ERKIN TOO” NEWSPAPER PUBLISHED?

Аннотация. Алгачкы кыргыз тилинде чыккан «Эркин Тоо» гезитинин тарыхый биринчи санын анализдөө, андагы маалымат, макалалардын мазмунун, таржымалын, жазылуу себептерин, ошол кездеги окуялардын чагылдырылышын изилдөө аркылуу кыргыз журналистикасынын калыптана баштаган мүмкүнчүлүктөрүн аңдап билүүгө жол ачат.

Негизги сөздөр: Изилдөө, гезит, араб тамгасы, латын ариби, 1924-жыл, Жобо, В.И.Ленин, басма иши, тап күрөшү, кедей-кембагал, Улуу Октябрь революциясы, эркиндик.

Аннотация. Анализ первого исторического выпуска газеты «Эркин Тоо», вышедшего на кыргызском языке, позволяет понять возможности становления кыргызской журналистики. Исследование содержания, статей, причин их написания, а также отражения событий того времени дает представление о процессе формирования печатного дела в Кыргызстане.

Ключевые слова: Исследование, газета, арабская графика, латиница, 1924 год, Постановление, В.И. Ленин, издательское дело, классовая борьба, бедняки, Великая Октябрьская революция, свобода.

Annotation. The analysis of the first historical issue of the newspaper Erkin Too, published in the Kyrgyz language, provides insight into the emergence of Kyrgyz journalism. The study of its content, articles, the reasons for their writing, and the reflection of events of that time offers an understanding

Keywords: Research, newspaper, Arabic script, Latin alphabet, 1924, Decree, V.I. Lenin, publishing industry, class struggle, poor, Great October Revolution, freedom.

XX кылымдын 1924-жылы 7-ноябрда Улуу Октябрь революциясынын 7 жылдык майрамынын урматына кыргыздардын “Эркин Тоо” гезити Ташкент шаарында араб тамгасында басылып чыккан. Ал кыргыз элине эбегейсиз сүйүнүч тартуулап, кыргыз маданияты менен журналистикасын, адабияты менен мамлекеттик түзүлүшүн алгачкы ирет элге жеткирген. Гезит алгач 1000 нускада басылган. Ошол 7-ноябрь майрамдык демонстрацияга чыккан элге, өзгөчө Ташкентте окуп, иштеп жүргөн кыргыз жаштарына гезит бекер таратылган. Көзүнө жаш алган кыргыздын алгачкы интеллигенттери гезитти колдоруна алганда сагынган бир тууганын көргөндөй кучактап, боорго бек кысып, бири-бирине сүйүнчүлөй, тарыхый учурга абдан бактылуу болушкан.

1924-жылы Октябрь заманын жүзөгө ашырган Владимир Ильич Ленин дүйнөдөн узаган эле. Ал кыргыз улутунун кылымдар эңсеген эркиндигине жетүүсүнө, өзүнчө мамлекет болуусуна жол салып кеткен

жолбашчы катары анын экинчи даңазалуу доору башталган учур болчу. Ушул 1924-жыл РСФСР, анын ичинде өзүнчө мамлекет болууга телчигип жаткан кыргыз элинин, кошуна боордош өлкөлөрдүн эсинде калаарлык өтө көп тарыхый окуяларга бай жыл болгон.

1924-жылы 14-октябрда Түркстан АССРин улуттук-мамлекеттик чек арага бөлүштүрүү жөнүндөгү жогорку мыйзам актыларынын негизинде РСФСР курамында жаңы түзүлгөн Кара-Кыргыз автономиялуу облусунун жашай баштаган өтө барктуу учуру эле. Ушул жылы Ишеналы Арабаевге “Алиппе” китебин жазуу иши тапшырылса, Касым Тыныстановго “Окуу китебин” жазуу жана революциялык “Интернационал” китебин орусчадан кыргызчага которуу иши тапшырылган. 14-октябрдан туура 24 күн өткөндөн кийин “Эркин Тоо” гезитинин биринчи саны басылып чыккан.

“Бул 1924-жылдын ичи эле. Мына ошодо кыргыз өзүнчө автономиялуу область

болду. Өзүнчө жазууга ээ болду, өзүнчө окуу куралдарын түздү, өз тилинде гезит чыгарыла баштады. Ошондо араб тамгасынан 24 тамганы жана “кыбачы” деген белгини алып, өзүбүзчө тамгага ээ болдук...” деген улуу лингвист Кусейин Карасаев.

Алгач газетада төрт гана киши иштеген. «Эркин Тоонун» жооптуу редакторлугуна Ташкенттеги казак, кыргыз эл агартуу институтун 1923-жылы бүтүргөн Осмонкул Алиев дайындалган. Ошол учурда ал болгону 21 гана жашта болгон! Жооптуу катчы болуп Сыдык Карачев иштеген. Сыдык Карачев ага чейин Алматы, Ташкент шаарларында татар жана казак тилдеринде чыгып турган «Көмөк», «Тилчи» газеталарына ыр, аңгемелерди үзбөй жазып турган. Адабият кызматчылары – Кусейин Карасаев, Мустапа Акматов – Ташкенттеги казак, кыргыз эл агартуу институтунун студенттери болушкан. Алар күн-түн шашылып, гезитти 7-ноябрь күнү таңга маал чыгарып калуу үчүн аракеттенишкен. Бирок аларды “гезиттин атын эмне деп коюу керек? – деген ой абдан түйшөлткөн. Бул төрт редакция кызматкери гезиттин атында “тоо” деген сөздүн турушун абдан каалашкан. Кыргызстандын 95%ы тоодон тургандыктан, таза, бийик, аруу ушул сөздү кошкулары келишкен. Алар коңшу боордош өлкөлөрдүн чыгарып жаткан гезиттерин да эске салып, ой калчап көрүшкөн. 1918-жылы чыккан Өзбекстандын ушундай эле гезити “Коммунист”, 1919-жылы чыккан Казакстандын гезити “Учкун”, 1920-жылы чыккан Түркмөнстандын гезити “Түркмөнстан”, 1925-жылы Тажикстанда чыккан гезит “Тажик майрамы” деп аталган. Кусейин Карасаевдин эскерүүсүндө 1921-1923-жылдары Ташкенттеги В.И. Ленин атындагы аскер окуу жайында окуп, Каракол шаарындагы “Союз кошчу” уюмунда иштеп жаткан жеринен атайын гезит чыгаруу ишине чакыртылган таланттуу Сыдык Карачев гезиттин атын коюп берүү өтүнүчү менен Ишеналы Арабаевге кайрылган экен. Ошол мезгилде Түркстан эл агартуу комиссариатына караштуу илимий комиссияда иштеп, 1922-жылдан тартып улуу манасчы Сагымбай Орозбаковдун оозунан “Манасты” жаздырып алууга жетекчилик кылып турган Ишеналы Арабаев гезиттин атына редакция кызматкерлеринин каалоо сундагы “тоо” деген сөздү кошуп, “Эркин Тоо” деп коюп берген экен! Ошентип, сыйкырдуу бул сөзгө мааниси сиңет да иш оңунан кетет. Гезиттин биринчи санын чыгаруу түйшүгүн тартып жаткан учурда гезиттин жооптуу редактору Осмонкул Алиев менен гезитке

кол кабыш кылып жаткан Кусейин Карасаев жооптуу катчы Сыдык Карачевге “биринчи бетке сенин ырыңды коелу?” деген сунушун беришет. Ага Сыдык Карачев караманча каршы болот. “Гезитти өзүм чыгарып жатып, ага өз ырымды “бет ачар” кылсам ыйманга туура келбей калат. Эл эмне дейт?” деп болбой коет. Ушул эле сунушту гезит чыгаруу иши не аралашып жүргөн Касым Тыныстановго да айтышат. Ал да “өзүбүз гезит чыгаруучу болуп жатсак, өз ырыбызды басып алсак, эртең эл эмне дейт?” деп ыйбаа көрсөтүп болбой коет. Ошентип, алгачкы гезит чыгаруучу интеллигенттер адептүүлүк кылышат. Ошол учурда Орто Азиянын коммунисттик университетинде (САКУ) окуган жаш Аалы Токомбаевдин казакча чыгуучу “Ак жол” гезитине сунушталып, ал редакцияда көптөн бери жаткан “Октябрдын келген кези” ырын ошол кезге ыңгайлаштырып толук бойдон жарыялашат. Муну белгилүү публицист Мундузбек Тентимишев окуяга күбө болгондордун оозеки эскерүүлөрүнөн жазып алган.

Илимпоз, окумуштуу Зыяш Бектеновдун эскерүүсү боюнча “Эркин Тоо” деген атты гезитке 1924-жылы Ташкендеги кара кыргыз илим комиссиясынын мүчөлөрү Ишеналы Арабаев, Базаркул Данияров, Касым Тыныстановдор беришкен. “Ошол илимий комиссия өз ара акылдашып отуруп, газетага «Эркин Тоо» деген атты ыйгарышып, ал жөнүндө кат ЦК ВКП(б)нын Орто Азия бюросу тарабынан бекитилген”. «Эркин Тоо» газетасынын биринчи номуруна Ишеналы Арабаевдин «Эркин Тоо» аттуу көлөмдүү макаласы жарыяланган. Арабаев газетанын атын эмне үчүн «Эркин Тоо» деп коюшканы жөнүндө атайын макала жазган. Анын кыскача мазмуну төмөнкүдөй: “...Эзелтен бери кыргыз элинин Мекени – Ала-Тоо, Тянь-Шань болгон. Саргарып, зарыгып алдыдан күткөн үмүтү – эркиндик, теңдик болгон. Мына эми, кыргыз элинин көптөн күткөн эркиндиги өз колуна тийип, эрктүү автономиялуу область, өзүнчө мамлекет болуп, түтүн булатып отурат. Ошондуктан, газетанын атын «Эркин Тоо» деп койдук. Эми «Эркин Тоону» колуңардан чыгарбай, мунун бетине арыз-муңуңарды жазып тургула”. “Эркин Тоо” гезити жөнүндө Кыргыз партия обкомунун бюросу атайын Жобо бекиткен. Анда мындай деп айтылат:

“...Эркин Тоо” газетасы РКП(б) обкомдун, областтык революциялык комитеттин, ОСПСнын (профсоюздардын областтык кеңеши), “Кошчу” союзунун областтык комитетинин жана РЛКСМ Кара-Кыргыз обкомунун расмий органы болуп саналат жана пар

тиянын, совет бийлинин аппаратынын, жумушчу-профессионалдык уюмдардын жумушчу жана дыйкан массалары менен байланышынын жана шаарга, кыштакка таасир тийгизишинин эң маанилүү формаларынын бири болуп кызмат кылат; партияны чыңдоонун жана кедей-батрак массалары менен баш коштуруп бириктирүүнүн куралы болуп: жумушчу, батрак жана дыйкан массаларына билим таратуунун, алардын маданий-саясий деңгээлин жогору көтөрүүнүн, ошону менен бирге областтын чарбалык күчтөрүн уюштуруунун жана чарба жүргүзүүнүн маданий формаларын айыл-кыштактарга жайылтуунун куралы болуп кызмат кылат...". Демек, гезит бардык телчигип келаткан социалдык-саясий, маданий-адабий, билим-илим, айыл-чарба, курулуш маселелерин жайылтуучу негизги курал катары кызмат өтөй баштайт. Ушул жерде баса белгилеп кетүүчү жагдай, ошол 7-ноябрь 1924-жылдан берки 100 жылдын ичинде гезит бардык маселелерди чагылдырууда негизги флагман катары үзгүлтүксүз бир да саны токтоп калбай чыгып келатат. Бул чоң эрдик!

Гезиттин биринчи санында Ишеналы Арабаевдин "Эркин Тоо" деген аталышта макаласы жарык көргөн. Ошол эле жылы Ишеналы Арабаев уулдуу болуп, анын атын да Эркин деп койгон.

Ишеналы АРАБАЕВдин гезиттин 1-санына жарыялаган макаласында мындай деп жазган: "Кыргыз калкы" (стили өзгөртүүсүз берилди)

Канча жүз жылдардан бери калк катарына киралбай асман айыргызы жер катуу болуб, жалгыз сыйынганы кара кылаары «тоо» болуб, жайыкка чыкса жан жагындагы күчтүү улуттар канын суудай агызыб, эркеги кул, хатыны тул болуб келгени ар кимге анык белгилүү. Ошол көргөн зордук-зомбулуктардын аркасында али күнкү маданияттан ыраак калып, бытыраб ана ушул учу-кыйры жок башы асманга жеткен аркайган тоолордун арасына кириб баш калкалап, эркин өсүб ээн сүйлөб келген. Ата-теги тизилген берметтей болгон кыркаар тартыб катарлашкан калың тоолордун арасында аркар-кулжа, эчки-текелер менен бирге даң салыб, чөптүн гүлүн, жыгачтын бүрүн, суунун тунугун, жаратылыш сыйлыгын кучкан кыргыз калкы сен элең. Ушул ... (окулбайт) дегидей өсүб, далагай тартыб, бириң адырда, бириң шабырда, кайсың тоодо, кай бирөөң зоодо болуб тоң доосун өсүб, тойос сүйлөб же бир абдан чоң кысымчылыкта баш койбосоң же болбосо бир аша-шаттыкта баш болуб бири-бириң

менен аша үндөшө албай келген эл элең. Кыздын ойуну болгондо боз балдар эң мурун ошол эркин тоодон баштаб ырдаб кыз эле.

Эркин, эркин, эркин тоо,
Эркин тоого мен чыксам,
Эл карааны көрүнбөйт...

Мындан башка эң жакшы экен деп макталган ырлардын баарында эркиндик тоо жөнүнөн келет...

Эркиндикти сүйүү, эркинен айрылган да колдо бар күчүн жыйнап, аны кайтарып алууга тырышуу, эркиндикке чыгуу үчүн эң азиз болгон жанын аябай ошонун жолунда курбан болуу жалпы жаратылыштын эң чоң борчу*5 экени белгилүү. Кыргыз халкы болсо, ошол «эркиндик», ошол «тоо» тууралуу канча кызыл уук болсо канча кызыл канын агызыб кыргынга учураб башы байан, аягы сайан болгон. 16-жылда кызыл кыргын болушуб Кытайга качып ата-баладан хатын эрден айрылып ичинен чыккан азиз перзентин азыкка сатып эмдигиче табышалбай жүргөнү да ушул эркиндик, ушул тоонун азабы. Бул гезиттин атын байагы көңүлдү элжи реткен, көздү телмирткен «эркин» менен «тоо»ну кошуб «эркин тоо» койулду. Ал эми кыргыздын эмгекчилери! Качантан бери жоголгон эригин сагыныб «сейнеп» болуб «күкүк» деб самырдай какшаган тооң жоголгон эригиңе кошулуп колуңа тийди. Бек карма! Бул эриктүү үчүн төгүлгөн жаштарың, сатылган баштарың, ажыраган теңдериң, кыйратылган сөөктөрүң, эрлериң кул болгон, катындарың күң болгон бек карма кыргыз бек карма! **(Кыскартылып берилди).**

Баштапкы "Эркин Тоо", азыркы "Кыргыз Туусу" гезитинин 80 жылдык мааракесинин алдында белгилүү публицист, журналист Мундузбек Тентимиев "Кыргыз Туусу" XXI кылым гезити" аталышында жыйнак чыгарган. Анда "Эркин Тоодон" башталып, "Кыргыз Туусу" болгонго чейинки гезиттин айрым урунттуу учурларын, башкы редакторлордун ишмердүүлүгүн көркөм-адабий стилде эң сонун жазган. Ошол китепте гезиттин 1-номерине байланыштуу мындай бир учкай билдирүү бар: "Биринчи санда Кыргызстандын түштүгүндө басмачылар менен күрөшүүнүн баатыры, ыктыярдуулардан түзүлгөн атчандар отрядынын командири, 1923-жылы кыргыздардын ичинен алгачкылардан болуп күжүрмөн Кызыл Туу орденине татыктуу болгон Арстанаалы Осмонбековдун сүрөтү басылган. Эске алчу жагдай: эр жүрөк командирдин сүрөтүн жарыялоо – гезит техникасы "түйүлдүк"

абалда туруп, цинкография-клише жасоо жаңы-жаңы колго алына баштаган ал заманда өтө чоң машакаттуу жумуш болгон. “Эркин Тоонун” (башка гезиттердин да) кийинки көп сандары сүрөтсүз чыгып калган учурлар орун алса да, Ташкентте “булак көзүн ачкан” көч баштоочуларыбыз кыргыздын тун басылмасынын элге сүрөтсүз тартууланышын каалашкан эмес!”

Араб тамгасында терилип, 4 гана беттен турган “Эркин Тоонун” 1-саны сүрөт коштолуп чыкканы албетте баса белгилеп кетчү өзгөчө жагдай. Мундузбек Тентимишев көлөмдүү бул публицистикалык китебинде “Эркин Тоонун” тарых-таржымалын документалдуу маалыматтардын негизинде эң сонун ачып, 80 жылдык таржымалын дасторкон кылып астыга жаят. “Дагы бир кызыктуу факт. Ноябрьдын алтысы күнү кечки саат ондордо басылып даяр болгон гезиттин биринчи санына редактордун ордуна (!) Түркстан республикасынын эл агартуу комиссариатынын мамлекеттик илимий кеңешинин алдындагы Кара-Кыргыз областынын илимий комиссиясынын төрагасы кол койгон экен!”

“Эркин Тоо” гезитинин алты саны араб тамгасында Ташкент шаарында басылып чыккан. 1924-жылдын 7-ноябрынан 1927-жылдын 29-августуна чейин 2 жыл 8 ай “Эркин Тоо” деген ат менен чыгып, жетинчи санынан баштап редакция Пишпекке көчүп келгенден кийин “Кызыл Кыргызстан” деген ат менен басылган. Гезитке кабар, маалыматтарды жыйнап, чыгарып турган төртөө – редактору Осмонкул Алиев, жооптуу катчы Сыдык Карачев, орфографияга жооптуу Кусейин Карасаев жана корректор Мустапа Акматовдор болгон.

“Эркин Тоо” гезитинин баш макаласы мындай деп жазылган. (Оңдоосуз берилди).

Кыргыз калкынын кедей кембагал батрак кызматчы азаматтарына. Ар бир мамлекеттин же маданийатка жакындаб кадам басыб келе жаткан улуттун өз алдынча басма сөзү йаки*1 кезити болот. Ар бир кезиттин калыкты тарбийа үндөө жолунда түбөлүктүү туткан негизги сайасий багыты, максаты болуу керек. «Эркин-Тоо» кезитинин түбөлүктүү ээлеген максаты: калың кыргыз калкынын анын ичинде кедей кембагал шордууларын көзүн ачыб сайасий агым менен тааныштырыб тарбийаламак. «Эркин Тоо» кыргыз афтономийалуу багалчагы катпаган жаш мамлекетинин чечен тили, кара ташты как жарган курч болоту болуб караб жаткан кыргыз элин аралаб каптаб жаткан

караңгылык билимсизди өнөрсүздүк дүйнөсүн жер жүзүнөн жок кыла турган ку-ралы болмок.

«Эркин Тоо» кара кылды как жарган адал, чын сүйлөгүч Кеңештер өкүмөтү коммунист партиясынын пикирин, максатын бей-бечерага жайа турган кыргыз афтономиялуу өкмөтүнүн тили болмок. Кедей кембагалдар өзүнүн ким экендигин сайасий билим өнөр жагынан жетишбеген жерлерин барыб «Эркин Тоодон» табат. «Эркин Тоо» кезити өз өкүмөтүнүн кедей кембагалдарынын турмуш тиричилигин чарбасын жөндөө жолундагы чыгарган заң закун мыйзамдарын Ала-Тоонун арасында жаткан айыл-кыштактарга жеткизиб туруучу чабарманы. Аларга чарбачылык кооператив иштери сыйактуу кедейлер үчүн керектүү масалаларды жазыб, жол жобосун үйрөтүб көргөзүб турууну мойнуна алат.

«Эркин Тоодо» сайасий масалалардын агымы, айалдар жайы, партия турмушу, айыл чар-бачылыгы, окуу окутуу жолдоруна кеңири орун берилиб, калың кыргыз кедейлерин батырактарын агартууга кам кылат.

Башкарма (Ред: гезиттин редактору)

Туркология илимдеринин доктору Гүлзада НАРМАМАНОВА «Эркин-Тоо» гезити жөнүндө мындай дейт: «Эркин-Тоо» гезитинде Осмонкул Алиев, Ишенаалы Арабаев, Жусуп Абдрахманов, Сыдык Карачев, Төрөкул Айтматов, Касым Тыныстанов, Шарип Көкөнов, Т. Осмон келини, Орозбек уулу, Эсенаман уулу, Касым уулу, Ыбырайым уулу, Жантеке уулу, И.Жээнбай уулу, Орунбек, Жуманаалы уулу, Б.Насыр уулу сыяктуу бүгүнкү күнгө чейин аттары аталып да, аталбай да келген кыргыз айдыңдары иштешкен. Алардын кыргыз эли үчүн жасаган опол тоодой эмгегинин жемиши, элдин сабатсыздыгын жоюуга кошкон салымы ушул гезит аркылуу ишке ашкан десек жаңылышпайбыз. Гезит бетиндеги көпчүлүк жерлерде өз аты-жөнүн так жазбай, лакап аттары же болбосо өз атынын жана атасынын атынын баш тамгалары берилген. Бул жерде улуттук, патриоттук маанайдагы макалаларды жазууда айрымдар өз аттарын атоодон баш тартышканын баамдоого болот. Саясий куугунтукка каршы этият мамиле жасагандыгына карабастан кыргыз айдыңдары 1937-38-жылдары Сталиндик репрессияга кабылып, атылып кетишкен”.

Газетанын 1-2-санына жазган авторлор – О.Лепес уулу, Жамгырчы уулу, Сарногой уулу, Рахим Мурзаке уулу “САКУ”, Б.Калпак уулу, О.Алиев, Эшеналы Арабай уулу, Абдрахман

уулу, Кудайкул уулу, С.К., А.Токомбаев, САКУУ, Катаган, Тагаев, Карач, Мурат СААЛК, Айкын, Асылбашы, Турумбек уулу, Темирбек уулу, Тойчу уулу, А.Сыдык уулу, Кала бай, Дүйшөн аалы жабын, Токбай уулу болушкан.

“Эркин Тоо” жарык көргөн биринчи санынан баштап эле кабарчылар тап күрөшүнө ачык каршы болушуп, совет бийлигине каршы аракет жасагандарды катуу сынга алып, өздөрүнүн чыныгы атын, фамилиясын жашырып, псевдоним менен жазууга аргасыз болушкан. Себеби, гезит кызматкерлери өздөрү белгилегендей “тап тартышынын күчөп, карышкырдай кабышып турган кезинде кабарчыларды өлтүрүп коюу коркунучу” бар эле. Кыргыздын тун гезитине макала жазып, кийин белгилүү мамлекеттик ишмер, акын-жазуучу болуп чыгышкан ошол кездеги кабарчыларда мындай псевдонимдер же жашыруун аттары болгон:

Айткулу Убукеевдики – Кубатбек
Бөрү Кененсариндики – Толкун, Чынчыл
Касым Тыныстановдуку – Келгин, Кыт
Аалы Токомбаевдики – Чалкар, Балка
Кусейин Карасаевдики – Жаркын
Зыяш Бектеновдуку – Эрик баласы,

Чукулдук, Зып

Касымалы Жантөшевдики – Арсар
Кубанычбек Маликовдуку – Чүй баласы,

Кубек

Ыбырай Тойчиновдуку – Тоолук
Сыдык Карачевдики – Айкын, Закым,

Чалканчы

Токчоро Жолдошевдики – Кара булак
Мукай Элебаевдики – Кенемте, Кайнар
Касымалы Баялиновдуку – Алысын, Жол-

Булак.

“Эркин Тоо” менен тең өскөн, анын жашоосуна тагдырлаш акын-жазуучу Мамасалы Абдукаримов газета боюнча эң сонун эскерүүлөрдү жазып калтырган: “Эмгекчилер арасында газетаны кыйкырып окуп берүү боюнча партиянын жана “Эркин

Тоо” газетасынын чакырыгын анча-мынча кат таанып калган кыргыз жаштары жандилдери менен кабыл алышты. Көпчүлүк топтолгон жерлерде: базар аянт-чаларында, чайканаларда, клубдарда, кызыл үйлөрдө, мектептерде “Эркин Тоону” кыйкырып окуп берүү кеңири жайылтылды. Газета кабарларын угуу үчүн адамдар алыскы айылдардан келише турган. Ал кезде “Эркин Тоо” эң эле аз нуска менен чыккандыктан, көп адамдарга жетпей, газетанын ар бир саны колдон-колго өтүп, эң ыйык, кымбат баалуу нерсе катары өтө этияттык менен сакталаар эле”.

“Эркин Тоо” гезитинин 1-саны 7-ноябрь Улуу Октябрь революциясынын 7 жылдык майрамынын урматына чыгарылганда Ташкенттеги көчөдө бараткан элге гезитти кыйкырып тараткан 14 жашар кыргыз бала болгон. Ал так гана ушул Мамасалы Абдукаримов эле! “Эркин Тоо” гезити 1927-жылдын 29-августунда Пишпекке көчүп келгенден кийин “Кызыл Кыргызстан” деген аталыш менен чыга баштаган. Мамасалы Абдукаримов “Кызыл Кыргызстанда” 1933-1938-жылдары жооптуу катчы, 1939-1940-жылдары редактордун орун басары, ал эми 1940-1943 жана 1947-1950-жылдары кайрадан редактордун орун басары болуп иштеген. Аңгеме, повесть, романдарды жазган көлөмдүү бир канча китептердин автору болгон бул адам өз өмүрүн 14 жашынан баштап “Эркин Тоо” гезити менен тагдырлаш кылган. Кийин, 1992-жылы “Эркин Тоо” тууралуу эскерүүлөрүн жазып, редакцияга берген. Белгилүү журналист, чыгаан котормочу, кыргыз эл жазуучусу 86 жаш курагында 1996-жылы кайтыш болгон. Гезит ушул 2024-жылдын 7-ноябрында 100 жашка толду. 100 жылдык тарыхында гезитте миңдеген адамдар иштесе, анын көбү тарыхый инсандар, мамлекеттик ишмерлер, өлкө башчылары, акын-жазуучулар, белгилүү журналисттер болушкан.

Адабияттар:

1. Арабаев И. “Эркин Тоо” эл кезити болсун (Текст): макала. - “Эркин Тоо” гезити. 1-номур. - Ташкент. 1924. - 2-б.
2. “Эркин Тоо” 1924-жыл. 1-номур. Улуу Октябрь төңкөрүшүнүн 7-жылкы майрамына туулуп отурган кыргыз мамлекетинин уйуткусу: кыргыз арасынан чыккан батырак, кедей, дыйкан кошчулары (текст): макала. “Эркин Тоо” гезити – Ташкент. 1924. - 3-б.
3. Тентимишев М. “Кыргыз Туусу” XXI кылым гезити” (текст) – Бишкек, 2004.- 439 б.